

Aanpak Overstorten

Voortgangsrapport

Maria Theresialaan 99
6043 CX Roermond

Postbus 2207
6040 CC Roermond

IBAN: NL10NWAB0636750906
KvK: 67682065

088 88 90 100
info@waterschaplimburg.nl
www.waterschaplimburg.nl

titel	Aanpak Overstorten
subtitel	Voortgangsrapport
datum	juni 2024
versie	0.1
status	Definitief
zaaknr.	2022-Z12444
documentnr.	Bijlage bij antwoord statenvragen

vrijgave Dit document is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van in samenwerking met:

naam	functie	rol
	Adviseur watersysteem en -keten	Projectleider/trekker
		Projectondersteuner

Dit document is vrijgegeven door

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel	5
1.3	Aanpak	5
2	Stand van zaken	7
2.1	Hoe groot is de opgave?	7
2.2	Wat hebben we al gedaan?	11
2.3	Wat hebben we al opgehaald en bereikt?	11
2.4	Wat gaan we nog doen?	13
2.5	Planning	13
2.6	Nieuwe ontwikkelingen	13

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vraagt om een gezamenlijke inspanning om de waterkwaliteit en de ecologie in de beken en rivieren in 2027 op orde te brengen. In de afgelopen jaren is al veel werk verzet om de waterkwaliteitsdoelen te halen. Maar we zijn er nog niet. De gemeente is een van de partijen die de kwaliteit van het oppervlaktewater beïnvloedt. Dit doen zij onder andere door rioolwater over te storten op oppervlaktewater. Elke ontoelaatbare emissiebron moet worden aangepakt, zo ook de riooloverstorten. Om inzicht te krijgen hoever de gemeenten staan en welk effect dit heeft op ons oppervlaktewater is er bij Waterschap Limburg gestart met de strategie aanpak overstorten.

1.2 Doel

Het doel van het project aanpak overstorten is om de emissie van riooloverstorten zodanig te beperken dat we een goede ecologische toestand in beken bereiken en behouden.

1.3 Aanpak

Om ons doel te bereiken pakken wij de volgende taken op:

1. Motiveren en stimuleren van gemeente om de overstorten aan te pakken om in 2027 aan de KRW-doelstelling te voldoen.
2. Schetsen van een verwachting van de overstorten die wel en niet gaan voldoen voor het einde van 2027.
3. Monitoren van de voortgang om waar nodig (aanvullend) te motiveren en stimuleren.
4. Meedenken met gemeenten over maatregelen.

De hoogste prioriteit krijgen de overstorten op kwetsbaar en zeer kwetsbaar oppervlaktewater. Deze zijn van belang om de KRW-doelen te behalen. Dit betekent dat de daarvoor benodigde gemeentelijke maatregelen uiterlijk in 2027 gerealiseerd moeten zijn. In 2027 wordt geëvalueerd of we ons doel bereikt hebben en ons project kunnen afsluiten of dat een vervolg nodig is.

We onderscheiden 3 fases in de aanpak die in eerste aanzet achter elkaar worden uitgevoerd. Afhankelijk van de ontwikkelingen en uitkomsten van de fases kan er een cyclisch proces ontstaan tussen deze fases (PDCA).

1. Inventarisatie

Het overzicht en inzicht in de gemeentelijke KRW-problematiek naar 2027 toe is niet compleet. Om dat overzicht te krijgen zijn we in 2022 en begin 2023 in gesprek gegaan met elke gemeente om informatie op te halen. Dit heeft ons inzicht gegeven in de problematieken, maar nog niet concreet wat de gemeente nodig heeft. Tijdens de tweede gesprekken, die in Q4 van 2023 zijn gestart, wordt concreet opgehaald wat nodig is. Deze fase is inmiddels afgerond.

2. Maatwerk per gemeente

De informatie die we ophalen gebruiken we om een strategie te bepalen om de gemeente te stimuleren en samen met de gemeente aan de slag te gaan om prioriteiten te stellen en afspraken te maken in de aanpak van de overstorten om de KRW-doelen in 2027 te halen. Deze fase is inmiddels zover dat we aanpak voor de monitoringsfase per gemeente kunnen formuleren.

3. Monitoring

We monitoren regelmatig of de gemeente zich aan de gemaakte afspraken houden en de daar bijbehorende planning. We spreken op regelmatige basis met de gemeente over de voortgang van de maatregelen en stellen daar waar nodig de aanpak bij.

2 Stand van zaken

2.1 Hoe groot is de opgave?

De opgave die de gemeenten nog hebben wordt bepaald aan de hand van een ecologische toets.

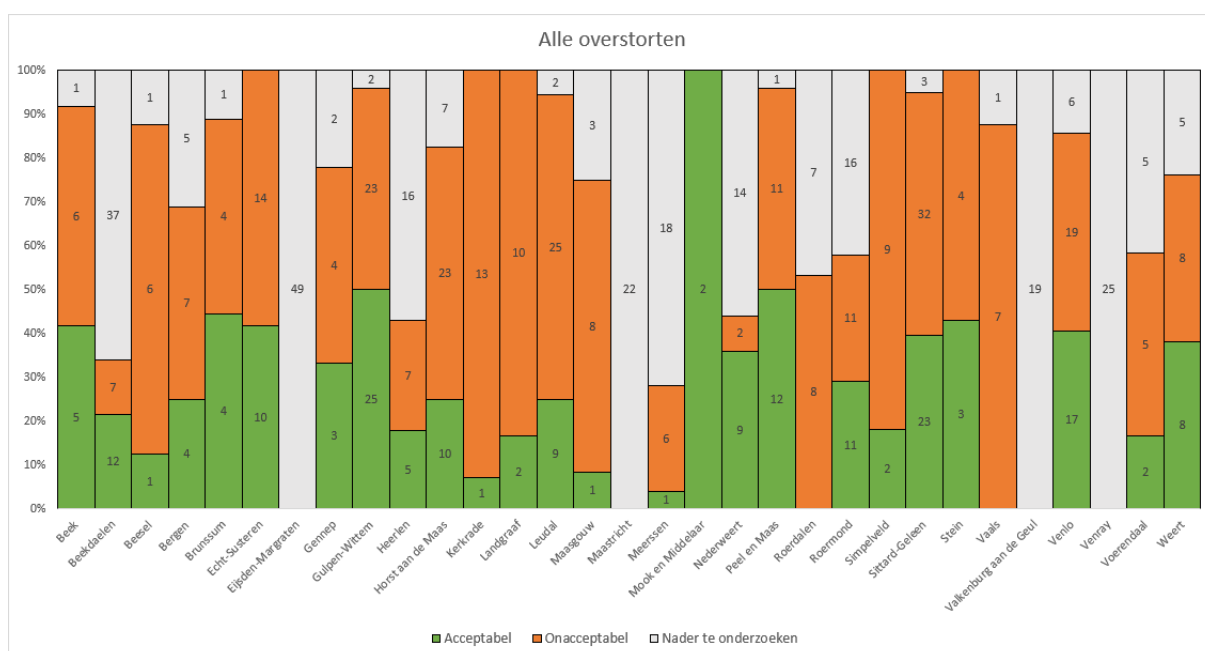
Hierbij wordt elke gemeentelijke overstort bezocht en de impact van de overstort op de ecologische toestand in de beek beoordeeld.

Een overstort is ecologisch acceptabel als deze geen nadelige invloed op de gewenste levensgemeenschap in de watergang heeft. Inmiddels (juni 2024) is het veldwerk van de ecologische toets bij alle gemeenten volledig uitgevoerd. De verwerking van de resultaten van de ecologische toets moet nog voor vier gemeenten volledig afgerond worden,

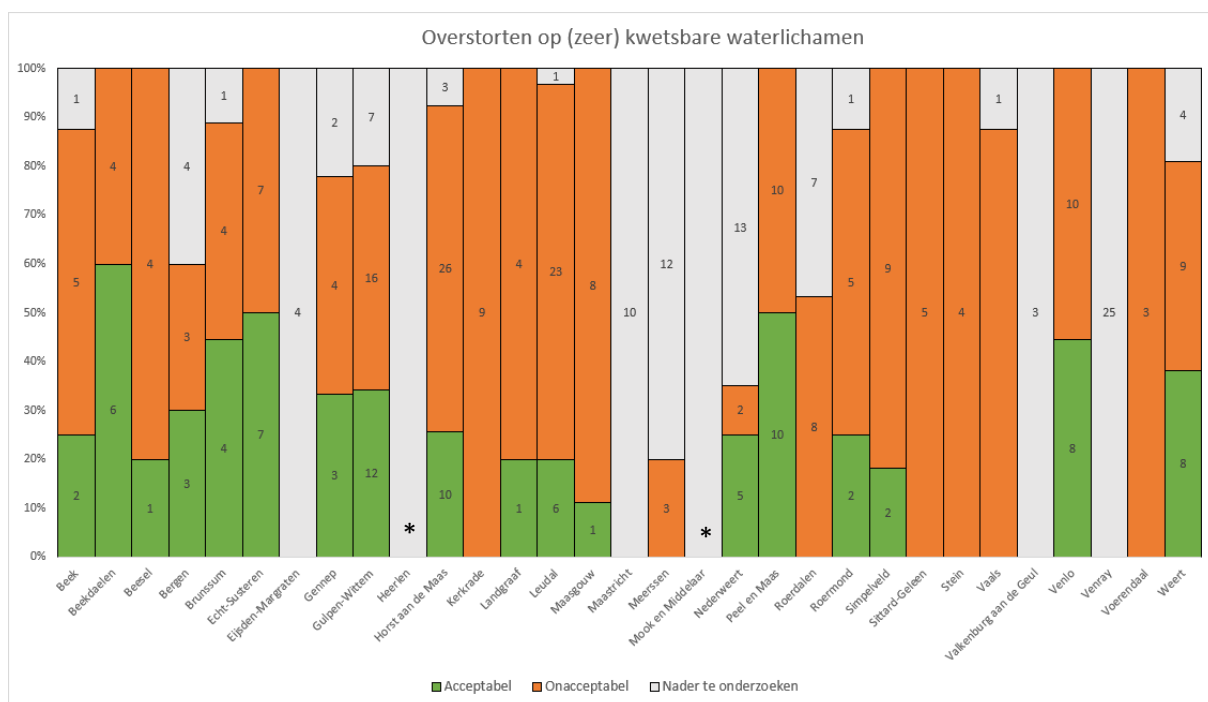
waardoor deze nog niet in figuur 2-1 grafiek zijn ingevuld. De grafiek laat zien dat momenteel 39% (182 st.) van de getoetste overstorten voldoet aan de KRW-doelen. 61% (279 st.) van de overstorten voldoet nog niet aan de doelen. Voor 268 overstorten is nader onderzoek nodig om te achterhalen of de overstorten acceptabel zijn.

Beoordeling ecologische toestand

De ecologische toestand wordt beoordeeld door te kijken welke soorten macrofauna (kleine ongewervelde waterdieren) leven in de beek boven- en benedenstreams van de overstortlocatie. De soorten die voorkomen zijn representatief voor de waterkwaliteit en de leefomgeving in de beek. Het maakt duidelijk of de overstort wel of niet een negatieve rol hierbij speelt.

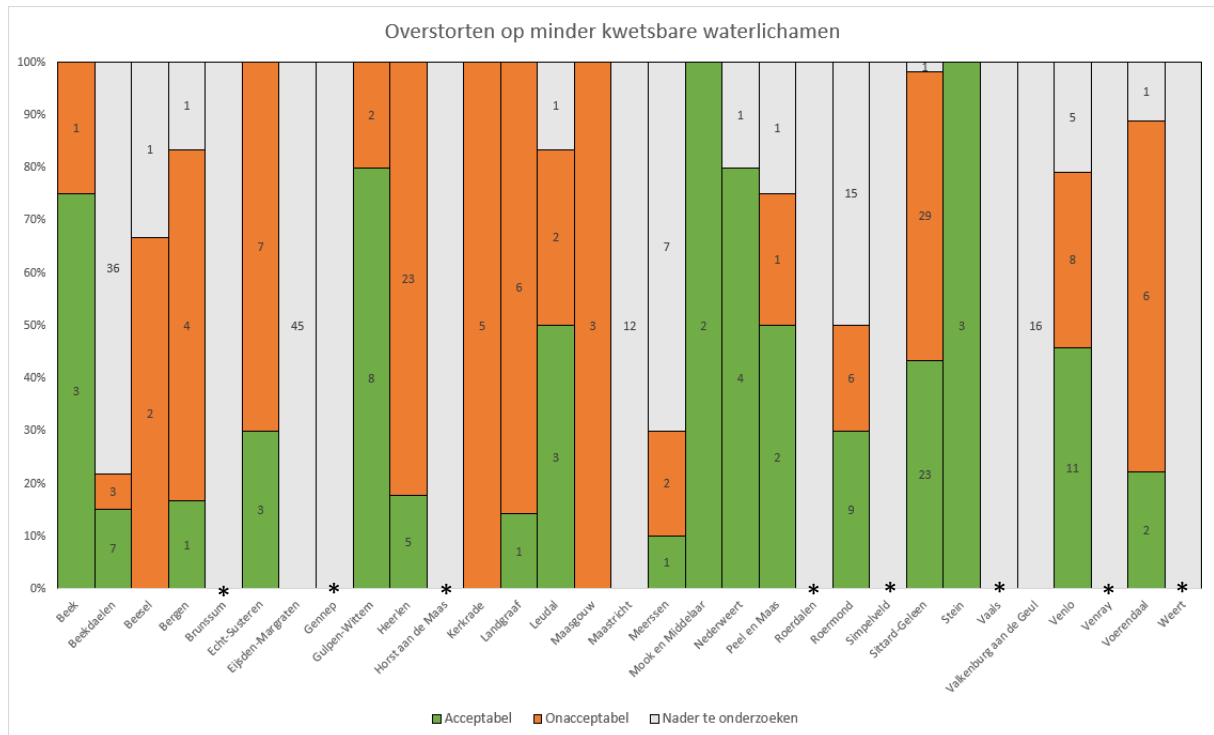
Figuur 2-1 Stand van zaken overstorten

Figuur 2-2 Overstorten op (zeer) kwetsbare watergangen, waarbij de richtlijn T=2 of T=5 geldt. Gemeenten waarbij een * is weergegeven, hebben geen overstorten op (zeer) kwetsbare waterlichamen

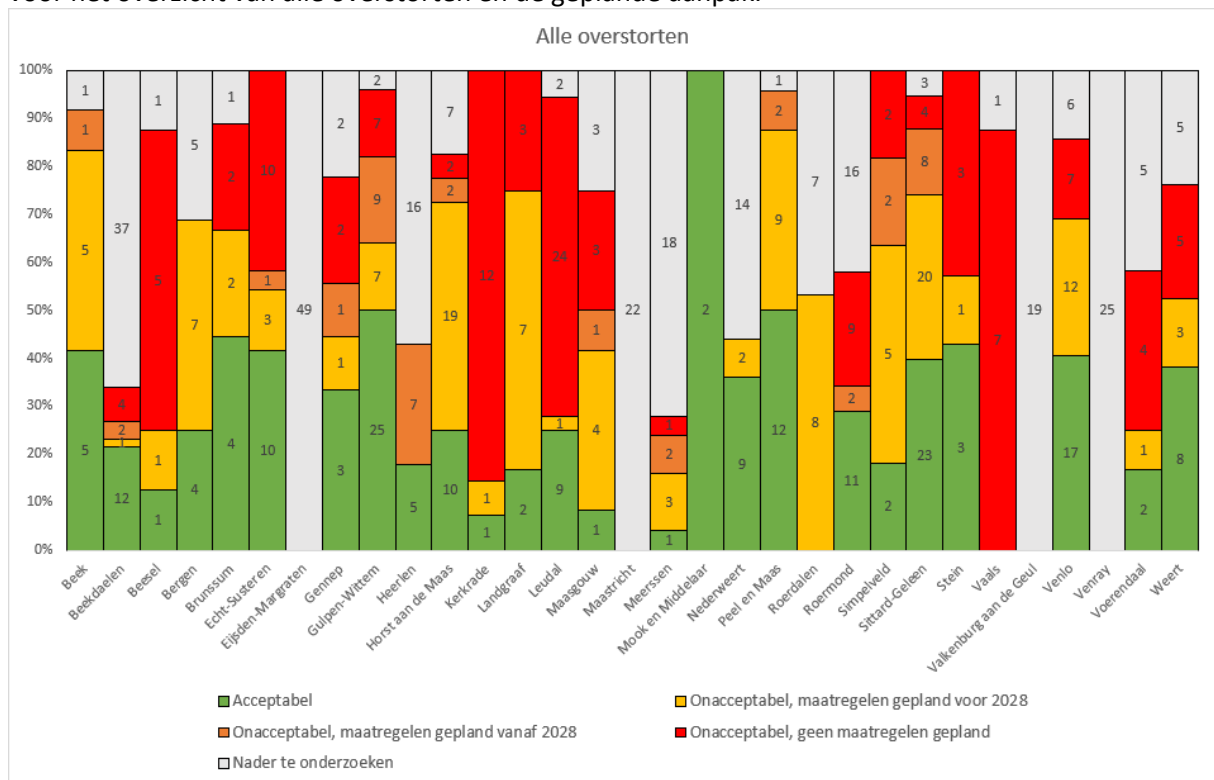
In de figuur 2-2 staan de resultaten voor de getoetste overstorten (totaal 283 st.) op kwetsbaar en zeer kwetsbaar water die aan de KRW-doelen moeten voldoen. Van deze overstorten is 32% (91 st.) acceptabel bevonden bij de ecologische toets. 68% (192 st.) van de overstorten voldoet nog niet aan de KRW-doelen. De ecologische toets is een momentopname. Op dit moment zijn gemeenten maatregelen aan het uitvoeren, waardoor de situatie ondertussen beter kan zijn. Voor 108 overstorten geldt dat er nog nader onderzoek nodig is om te bepalen of deze overstorten acceptabel zijn.

De getoetste overstorten op minder kwetsbaar water (198 st.) zijn hieronder weergegeven. De ecologische toets wijst uit dat 44% (88 st.) van deze overstorten acceptabel is. 56% (110 st.) van de overstorten voldoet niet aan de KRW-doelen.

Figuur 2-3 Overstorten op minder kwetsbare watergangen, waarvoor de richtlijn T=1/6 geldt. Gemeenten waarbij een * is weergegeven, hebben geen overstorten op minder kwetsbare waterlichamen

Het streven is dat gemeenten eind 2027 alle maatregelen hebben uitgevoerd. 44% van de overstorten die nog niet als acceptabel zijn bevonden, staan voor 2027 op de planning om aangepakt te worden. Dit betekent echter dat 56% van de overstorten die nog niet voldoen aan de KRW-eisen, pas vanaf 2028 of nog helemaal niet op de planning staan om aangepakt te worden. Zie figuur 2-4 voor het overzicht van alle overstorten en de geplande aanpak.

Figuur 2-4 Alle overstorten, waarbij de planning van aanpak van onacceptabele overstorten is meegenomen

2.2 Wat hebben we al gedaan?

Begin 2022 is door de projectgroep een plan van aanpak opgesteld voor de 'strategie aanpak overstorten'. Provincie Limburg is betrokken bij dit project. In de samenwerkingsbijeenkomsten met de gemeenten is de eerste fase van dit project toegelicht. In vervolg daarop is samen met de Provincie Limburg een brief (juli 2022) naar de gemeenten gestuurd met een toelichting en planning van het project. Daarmee is het startschot voor fase 1 (inventarisatie) gegeven.

Fase 1

De laatste gesprekken van fase 1 hebben in Q2 2023 plaats gevonden. Alle 31 gemeenten zijn bezocht. In de inventarisatiegesprekken is de volgende informatie opgehaald met betrekking tot het aanpakken van de overstorten:

- Welke problematieken zijn er?
- Welke maatregelen worden wanneer gerealiseerd?
- Wat is er nog nodig (vanuit derden)?

Deze informatie is verwerkt in een rapportage per gemeente.

Fase 2

Deze fase is inmiddels grotendeels afgerond met het bezoek aan alle gemeenten. Als voorbereiding op de gesprekken hadden we een overzicht gemaakt per gemeente met de informatie die is opgehaald in fase 1. We hebben niet alle gemeenten bezocht, maar alleen de gemeenten die naar verwachting de doelstelling niet halen en waar de maatregelen nog niet concreet zijn. In de gesprekken zijn concrete afspraken gemaakt per overstort en hebben we meer inzicht gekregen in de mogelijkheden en knelpunten die er per gemeente liggen. In september 2023 is de aanpak van fase 2 nader toegelicht in de regionale samenwerkingsregio's. Van de gemeente die al bezocht zijn is een actielijst gemaakt met tijdlijn. Per overstort is een afweging gemaakt of actie vanuit Waterschap Limburg nodig is of niet.

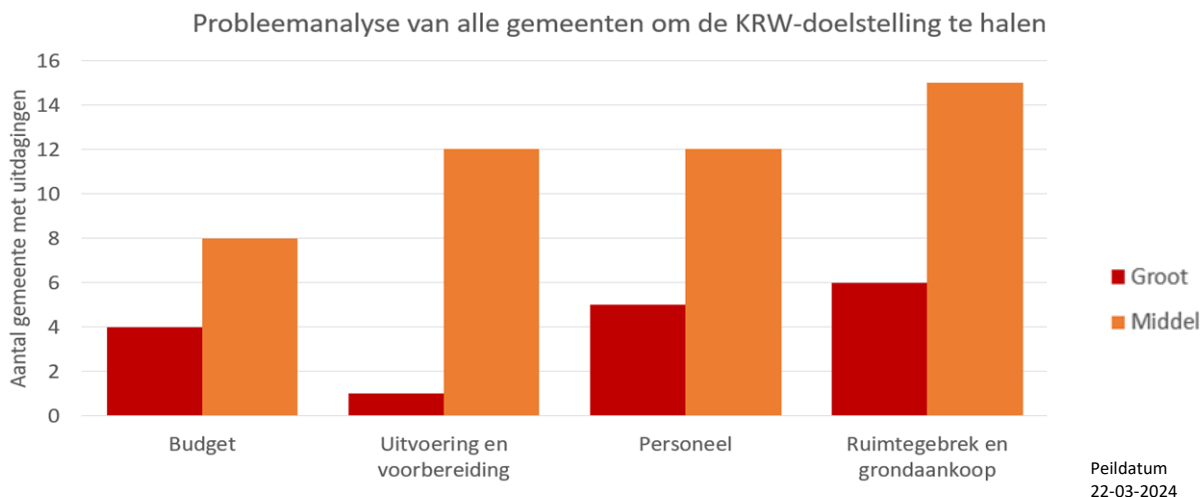
Fase 3

Aan deze fase is deels al invulling gegeven maar in Q3 hebben we een aanpak voor alle gemeenten gereed. We bespreken jaarlijks de voortgang van de uitvoering maatregelen en kijken daarbij of er aanvullende acties zijn om de gemeenten verder te stimuleren bij het uitvoeren van maatregelen en passen zo nodig de actielijst met tijdlijn aan. Daarbij wordt, net als bij fase 2, de afweging gemaakt welke gemeenten relevant zijn om te bezoeken. We zijn bezig met het opstellen van een prioriteringsstrategie waarmee wordt bepaald welke acties per gemeente zinvol zijn om te nemen. Als onderdeel daarvan onderzoeken we de grootste knelpunten voor iedere gemeente, waarbij we kijken naar capaciteit qua werknemers en budget. Daarnaast kijken we of het qua planning realistisch is om eind 2027 aan de KRW-doelen te voldoen.

2.3 Wat hebben we al opgehaald en bereikt?

Probleemanalyse

In het algemeen zijn er drie problemen m.b.t. uitvoer benodigde maatregelen door gemeenten: ten eerste is er een gebrek aan capaciteit bij gemeenten; ten tweede zijn er vaak problemen of vertraging met grondverwerving en als laatste is het in sommige gevallen onmogelijk om maatregelen te nemen door een ruimtelijke beperking. Budget lijkt in mindere mate een probleem. In het figuur hieronder is de probleemanalyse weergegeven. De mate van het probleem is gedefinieerd door de gemeente, waarbij een groot probleem wijst op het waarschijnlijk niet behalen van de waterkwaliteitsdoelstelling zonder hulp.

In het figuur hierboven is te zien dat zeventien gemeenten aangeven een probleem/risico te zien met betrekking tot personeel. Dit is met name personeelstekort, maar ook door personeelwisseling raakt informatie verloren en vindt er geen goede overdracht plaats waardoor projecten vertraging oplopen. Ook bij het uitvoeren en voorbereiden van de maatregelen ontstaat regelmatig vertraging. Bij de uitvoering ontstaat bijvoorbeeld vertraging door leveringsproblemen van materialen. Bovendien geeft twee derde van de gemeenten aan dat ze op een aantal locaties wel weten hoeveel berging ze moeten maken om aan de doelstelling te voldoen, maar onvoldoende ruimte hebben om bijvoorbeeld een groene buffer te realiseren.

Te realiseren maatregelen

In de eerste inventarisatiegesprekken zijn alle overstorten één voor één besproken en daarbij is de vraag gesteld welke maatregelen op de planning staan. Bij de ene gemeente zijn de maatregelen al heel concreet met planning en budgetten. Bij de andere gemeente is bekend hoeveel oppervlak afgekoppeld moet worden of hoeveel berging gemaakt moet worden, maar niet concreet waar de maatregel getroffen moet worden. Hiervoor is dan vaak ook nog geen planning of budget. Het blijkt niet haalbaar om alle overstorten aan te pakken voor het einde van 2027. Daarom is in de tweede fase gesprekken de prioritering van het aanpakken van de overstorten besproken, zodat de overstorten met de hoogste prioriteit in 2027 zijn aangepakt. Een tijdlijn is gemaakt per overstort om overzicht te krijgen van de stand van zaken van het treffen van de maatregelen.

Bewustwording

De inventarisatiegesprekken hebben als doel informatie ophalen, maar helpen ook bij het motiveren van gemeente om de overstorten aan te pakken en weer op de agenda te zetten. Gemeenten zijn blij om ons te ontvangen en geven aan dat zij graag met regelmaat (bijvoorbeeld jaarlijks) een voortgangsgesprek willen houden met ons.

2.4 Wat gaan we nog doen?

Maatwerk per gemeente (Fase 2)

In dit tweede (inventarisatie)gesprek halen wij verdiepende informatie op, zoals meekoppelkansen, beschikbare budgetten en benodigde investeringen om de kwaliteitsdoelstelling te halen. Naast informatie ophalen, maken wij ook afspraken over te nemen maatregelen. We brengen in beeld wat de tijdlijn is bij de uitvoering van maatregelen op basis van de beschikbare informatie.

Zodra we dit voor alle gemeenten in beeld hebben doen we een voorstel welke instrumenten zijn in te zetten om de gemeente verder te stimuleren bij de uitvoering van maatregelen.

We starten met het maken van een dashboard waarin we de resultaten uit de inventarisatiegesprekken presenteren. In het dashboard zal onder andere een kaart van Limburg zijn weergegeven met de locatie van de overstorten, maar ook achterliggende data zoals de ecologische toestand uit de ecologische toets.

Monitoring (Fase 3)

De monitoringsfase dient nog verder uitgewerkt te worden maar een van de onderdelen daarin zal een jaarlijks voortgangsgesprek met de afzonderlijke gemeenten zijn.

2.5 Planning

Fase	Taak	Startdatum ↑	Einddatum	Status
1. inventarisatie	Ecologische toets	Q1 2019	Q3 2024	In uitvoering
	Inventarisatieronde 1	Q2 2022	Q2 2023	Afgerond
2. maatwerk per gemeente		Q2 2023	Q4 2023	In uitvoering
	Inventarisatieronde 2	Q4 2023	Q2 2024	In uitvoering
	Concept plan van aanpak per gemeente	Q2 2024	Q3 2024	Op te starten
	Concept dashboard	Q3 2024	Q3 2024	Op te starten
3. monitoring	Monitoring	Q3 2024	Q4 2027	Op te starten
	Evaluatie project	Q2 2027		
	Ecologische toets ronde 2	Q1 2027	Nader te bepalen	Op te starten

2.6 Nieuwe ontwikkelingen

Gedurende de looptijd van ons project is de kans groot dat er ontwikkelingen zijn die invloed hebben op onze aanpak. Het is belangrijk om hier ook alert op te zijn en te blijven.

Brussel is druk bezig met de herziening van de Richtlijn Stedelijk Afvalwater, oftewel de Urban Wastewater Treatment Directive (UWWTD). Het is nu al duidelijk dat deze richtlijn van gemeenten en waterschappen een extra inspanning gaat vragen. De verwachting is dat dit rond de zomer 2024 concreet zal worden. Het is in ieder geval een ontwikkeling om te blijven volgen om zo nodig te schakelen en onze aanpak hier op aan te passen.